

QURÍLÍSTA ENERGIYA TEJEMPLILIKKE ERISIWDIŃ JAŃA INNOVACION TEXNOLOGIYALARI

Dotsent Uzakov Tórebek Jumabaevich, magistrant Nawrızbaev Dawletyar Paraxatovich
Berdaq atındaǵı QMU, Ózbekstan

E-mail: tj.uzakov@gmail.com, nawrizbaevdawletyar@gmail.com

Annataciya: Bul maqalada qurılıs tarawında ámelge asırılıp atırǵan jańa innovacion texnologiyalar, energiya tutınıwınıń ósiwi aytarlıqtay joqarı dárejede ekenligin esapqa alıp energiya natıyjeliliginiń asırıw boyınsha shet el hám jergilikli mámleketlik joybar hám baǵdarlamalar, sheriklikte alıp barılıp atırǵan keń kólemlı jumıslar natıyjeligi kórip shıǵıldı hám salıstırmalı analizlendi.

Tayanish sózler: qurılıs, energiya, innovaciya, energiya tejemplilik, ımaratlar, texnologiya, innovacion texnologiya.

Annotation: This article examined the new innovacion technologies implemented in the construction sector, the foreign and Maxal state program to increase energy efficiency and developments, the samarodurg of large-scale handrails being carried out in cooperation, taking into account that the growth of the nergia istemol is at a surprisingly high level, and the relative analysis was carried out.

Key words: construction, energy, innovaciya, energy efficiency, buildings, tehnalogiya, innovacion tehnologiya.

İnsaniyat turmısı dawamında tábiyaat tárepinen mıńlaǵan jıllarda tóplanǵan energiyadan paydalanıp kelmekte. Búgingi kún ilim-páni energiyadan paydalanıw usılları, odan maksimal natıyje alıw maqsetinde mudamı zaman talaplarına sáykes innovacion rawajlanıwdı talap etedi. Energetika insaniyat turmısında zárúrli rol oynaydı. İnsan iskerliginiń barlıq túrleri energiya sarpı menen bekkem baylanıslı bolıp tabıladı. Energiya dereklerisiz bir kúnimizdi kóz aldımızǵa keltiriw qıyın. Mısalı, insan óziniń evolyutsion rawajlanıwınıń dáslepki basqıshında tek óz denesindegi bulshıq etler energiyasınan paydalanǵan bolsa keyinshelik ol órt (ıssılıq) energiyasın alıwdı hám odan paydalanıwdı úyrendi. İnsaniyat jámiyeti evolyucion rawajlanıwınıń nábettegi basqıshı samal hám suw energiyasınan paydalanıwǵa alıp keldi, natıyjede birinshi suw hám samal digirmanları, óz háreketi ushın samal kúshinen paydalanıwshı jelkenli kemeler payda boldı.

Búgingi künde qurılıs tarawında gazobeton, penobeton, polistirolbeton, bazalt tiykarında ıssılıq saqlawshı materiallar, polistirol menen toldırılǵan sendvich-panellerdi óndiriwshı sanaat kárxanaları iskerlik alıp barmaqta. Ónimlerdiń texnikalıq parametrleri, yaǵnıy fizikalıq tıǵızlıǵı, órtke shıdamlılıǵı, ıssı hám suwıq temperaturaǵa shıdamlılıǵı, ótkezgishligi, insan salamatlıǵı ushın qawipsizligi, montaj qılıwda qolaylıǵı sıyaqlı táreplerine iskerlik dawamında itibar talap etiledi.

Qurılıs tarawında ámelge asırılıp atırǵan jańa innovacion texnologiyalar, energiya natıyjeliliginiń asırıw boyınsha mámleketlik joybar hám baǵdarlamalar energiya resurslarınan natıyjeli paydalanıw, qayta tikleniwshı energiya dereklerin keń ámeliyatqa engiziw taraw wákılleriniń dıqqat orayında. Mısal ushın Namangan wálayatı Chust rayonındaǵı Xisorak máhellesine gidronaporsız isleytuǵın mikroGES ornatılıp, házirde tájiriye sınaq jumısları alıp barılmaqta. Usı mikroGES sanaat úlgisi «Namangan wálayatı aymaqlıq innovatsiya iskerligi hám texnologiyalar transferi orayı» tárepinen jaratılǵan bolıp, Innovciyalıq rawajlanıw ministrligi tárepinen finanslıq jaqtan támiyinlenbekte.

Sonıń menen birge, 2017-2021 jıllarda ámelge asırılǵan ulıwma finanslıq támiyinlew kólemi 2,75 mlrd som bolǵan 6 joybar juwmaqlanǵan. 2021-jılda qurılıs tarawına tiyisli 13

islenbeler kommerciyalastirilgan bolip, jami 0,73 mlrd somliq onim islep shigartilgan ham 1,06 mlrd. somliq onim realizaciya qilingan ham de 2,3 mlrd somliq xizmetler korsetilgen.

2022-jil dawaminda ximiyasanaat bagdari boyinsha 16 joybar kommerciyalastirilmaqta. Bul joybarlardi amelge asiruw ushin ministrlk tarepinen 17,7 mlrd somdan artiq ham de tarmaq sholkemleri ham isbilermenlik subektleri tarepinen 12,2 mlrd. somnan artiq aqsha ajratilgan.

2019-2022 jillarda startap joybar tañlawi natijelerine kore, jami 7,5 mlrd somliq qurilis ham arxitektura tarawina tiyisli 9 startap joybarlar finansliq jaqтан qarjilandi. Usi joybarlar amelge asiriliwi natijesinde taraw kesiminde jami 162 jaña jumisshi ornı jaratiliwi rejelestirilgen.

Mámleketimizde 2017-2021 jillarda Ózbekstan Respublikasın rawajlandırıwdıń bes ústin bagdari boyinsha Háreketler Strategiyasında belgilengen wazıypalardı izbe-iz amelge asiruw, sonı menen birge, qurilis obiyektleriniń bahaların arzanlastiruw maqsetinde, joybarlarǵa jergilikli onimnen islep shigartilgan jaña innovciyalıq energiyani tejewshi ham ıssılıq saqlawshi izolyaciya qurilis materialları islep shigariw jolǵa qoyıldı.

2020-2021 jilda jami 38 izertlew natijeleri ameliatqa qollanilgan ham de «Kvarts» AJ tarepinen ulıwma baxası 700 mlrd somliq «Jaña ıssılıq ayna float-liniyasi» innovciyalıq joybarı Kitay, Germani, Frantsiya sıyaqlı sanaatı rawajlangan mámleketlerdiń aldınǵı texnologiyalarını transferi tiykarında amelge asırıldı.

Sońǵı bes jilda, jaña túrdegi innovciyalıq, eksport ham import almasiniwi gul qaǵaz, suyıq gul qaǵaz, zoloblok, gazoblok, penoblok, polistrolblok, kompozit (asbestosız) shifer, jumsaq bastırma materialları, ıssılıq izolyaciya materialları, fritı, geotekstil, geomembrana, geosetka, georeshetka, geokompozit sıyaqlı qurilis materialları jergilikli óndirishiler tarepinen ózlestirildi.

2022-2023 jillarda jaña túrdegi innovciyalıq qurilis materialları, atap aytqanda, 2022 jilda bazaltdan armatura - 300 tonna, geosetka - 6 mıń kv m, suyıq oboy - 510 tonna, gazobeton (avtoklav usılda) - 183 mıń kub m, kvarts qumidan mineral plitalar - 9 mıń tonna, sonı menen birge 2023 jilda 18 mıń tonna bazaltdan kompozit trubalar, 300 mıń kv/m joqarı basımda presslengen paneller islep shigartiladı.

Puxaralardıń turmıs dárejesin jaqsılaw, olardıń aktual máselelerin sheshiw, sociallıq infrastrukturani jaqsılaw ham qala qurılısı salasın rawajlandırıw ushin múnásip shárt-shárayatlar jaratıw maqsetinde Innovciyalıq rawajlanıw ministrligi ham de Kareyanıń “Karea Land & Housing” korporaciyası sherikliginde “Xalıq aralıq innovciyalıq qurilis kompleksi ham “Sanalı qala” zamanagóy jasalma joldas qala qurıw” qospa investiciya joybarın amelge asiruw ústinde jumıs alıp barılmaqta.

Joybar sheńberinde Tashkent qalasınıń Bektemir rayonında 400 gektar maydanda “Smart-siti” qurıw ushin Kareyanıń iri kompaniyalarına shartnama tiykarında tapsırıldı. 2021 jıldıń aprel ayında Innovciyalıq rawajlanıw ministrligi tarepinen usınıs etilgen Bektemir rayonında “Xalıq aralıq innovciyalıq qurilis kompleksi ham zamanagóy sanalı qala qurıw” investiciya texnikalıq ekonomikalıq joybarın islep shıǵıw ushin Kareya húkimetiniń “Sanalı qala qurılısı” programması sheńberinde grant qarjıları ajratıladı.

2022-2024 jilda amelge asirilatuǵın ilimiy jumısqa tiyisli mámleketlik dásturge kirgizilgen innovciyalıq joybarlar diziminde “arxitektura, qurilis, dizayn ham qala qurılısı” bagdari boyinsha bir neshe joybarlar amelge asiriliwi rejelestirilgen.

Mısal ushin, ekilemshi shiyki onim tiykarında jaratılǵan import ornın basıwshi modifikatsiyalangan superplasifikator qosılǵan joqarı bekkemlikke iye ham jemiriliwge shıdamlı beton islep shigariw texnologiyası qurılısı ushin mámleketlik byudjetten 7.3 mlrd som ajratılıp, Tashkent arxitektura-qurilis institutına 2 jil múddette islep shigariwdı jolǵa qoyıw wazıypası tapsırıldı.

Biz energiyani zárúr ham bizge jetkilikli dárejede qayta tikleniwshi qorǵa iye dep esaplaymız. Jamiyetti energiya menen támiyinlew degende turaq jaylardı qizdirıw, háreketti támiyinlew, bizge zárúr bolǵan onimlerdi islep shigariw, túrli mashina, mexanizm, ásbap-

skenelerdiń iskerligin támiyinlew, awqat tayarlaw, jaqtılandırıw, turmıs iskerligin támiyinlew hám basqalar ushın zárúr bolıp tabıladı.

Energiya tutınıwınıń ósiwi aytarlıqtay joqarı dárejede. Bıraq, bunnı nátiyjesinde insan óz ómiriniń sezilerli úlken bólegin dem alıwǵa, aǵartıwshılıqqa, bilimlendiriwge, dóretiwshilik iskerligine sarıplawı múmkin. Maqset bolsa uzaq hám jaqsı jasawǵa qaratılǵan.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. T.Uzaqov, Yu. Utemuratova, N. Jumabaev Qurilish sohasida energiya tejamkarlik masalalari Материалы Международной научно-теоретической конференции «Экологические вопросы сохранение, восстановления и охраны биологического разнообразия Южного Приаралье» Нукус-2018

2. “Қурылыс тараўында илим хэм билимлендириўди турақлы раўажландырыўдың регионаллық аспектлири” атамасындағы Республика илимий-эмелий конференция: “Дуняда хэм мэмлекетимиздеги энергиятеземли имаратларды жойбарлаў хэм қурылыс жұмыслары” Т.Узақов, Нөкис-2022

3. Асатов Н. У. Роль современных технологий в строительстве зданий и сооружений //Academy. – 2020. – №. 12 (63).

4. Аблаева У. Ш. Технологические методы улучшения долговечности бетонов в условиях сухого жаркого климата узбекистана //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 21-3 (99).

5. Asatov N. Concrete structure with complex additives //IOP Conference Series: Materials Science and Engineering. – IOP Publishing, 2021. – Т. 1030. – №. 1. – С. 012014. 36.

6. Ablayeva U., Normatova N. Energy saving issues in the design of modern social buildings //Problems of Architecture and Construction. – 2019. – Т. – №. 1. – С.